

Totalitarisme, de kracht van de rattenvangers van het onbehagen-6

Petra Bolhuis
Maieutiek-2022-1

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

1

Voldoende en noodzakelijke voorwaarden

- De dreiging op tijd onderkennen is Arendts doel.
- Noodzakelijke voorwaarden vormt een lijstje van kenmerken die we als welwillende burgers in de gaten moeten houden om niet – weer- overvallen te worden door een totalitaire beweging.
- Voldoende voorwaarden is het moment dat de maat vol is. En we kunnen-alweer achteraf- stellen dat ook al nemen we steeds meer gebeurtenissen waar die op het lijstje staan, de voldoende voorwaarden gewogen worden door mensen die we niet echt begrijpen.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

2

De beweging wil én winnen én instabiel blijven

“Het punt is dat zowel Hitler als Stalin tot op het laatst stabiliteit beloofden, om te verbergen dat ze van plan waren een toestand van permanente instabiliteit te scheppen. (...) De totalitaire heerser wordt immers geconfronteerd met een tweevoudige taak, die op het eerste gezicht tegenstrijdig lijkt, om niet te zeggen absurd: hij moet de fictieve wereld van de beweging uitbouwen tot een tastbare, alledaags werkende realiteit, en hij moet tegelijkertijd voorkomen dat deze nieuwe wereld een nieuwe stabiliteit verwerft; want als de wetten en de instituties van de beweging zich zouden stabiliseren, zou dit ongetwijfeld de beweging zelf liquideren, en met haar de hoop op een uiteindelijke verovering van de wereld. De totalitaire heerser moet ten allen prijze vermijden dat de normalisering het punt bereikt waarop zich een nieuwe wijze van leven zou kunnen ontwikkelen - een levenswijze die na een zekere tijd haar bastaardkwaliteiten zou kunnen verliezen en haar plaats zou kunnen innemen tussen de onderling erg verschillende en sterk contrasterende levenswijzen van de naties op aarde. (204/205)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

3

Het doel is niet plaatselijke overwinning, consolideren of nut

“Het punt is veeleer dat onze verbijstering over het anti-utilitaire karakter van de totalitaire staatsstructuur ontspringt aan de foutieve opvatting dat we al bij al te maken hebben met een normale staat - een bureaucratie, een tirannie, een dictatuur -, aan het feit dat we de nadrukkelijke verklaringen van de totalitaire heersers over het hoofd zien waarin ze stellen dat ze het land waar ze toevallig de macht grijpen alleen beschouwen als het tijdelijke hoofdkwartier van de internationale beweging, op weg naar de verovering van de wereld, dat ze overwinningen en nederlagen berekenen in termen van eeuwen of millennia, en dat de mondiale belangen altijd voorrang hebben op de lokale belangen van hun eigen territorium.” (227)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

4

Experimenten tegen de werkelijkheid

- Arendt zegt dat zowel in Duitsland als in Rusland geen staatsvorm werd ontwikkeld, anders dan als façade naar de niet-totalitaire buurlanden.
- De macht werd gebruikt om te gaan experimenteren tegen de werkelijkheid die natuurlijk in zicht kwam nu de partij niet tegen anderen streed maar zelf regeringsmacht had. Die strijd gaat van zuiveringen tot concentratiekampen. (207)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

5

Waar het lijkt op normale politiek moet je verder kijken

- Internationale afspraken zijn de façade (209)
 - Verdubbeling van de macht,*
 - Verdubbeling van diensten en instituties, (213)*
- De feitelijke macht werd een mysterie (214)

* voorbeeld instituut voor Joodse vraagstuk blz. 216))

*(Zie noot 17 blz. 296) De vormen van de Duitse republiek bleven een tijdlang behouden, en dat was de uiterlijke en zichtbare regering. Maar het werkelijke gezag in de staat bevond zich buiten en boven de wet en berustte bij het leidende corps van de nazipartij

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

6

1-Waanzin van de leider wordt onderschat

"Wat de observerende buitenstaander treft als een 'kolossaal waanzinnig stuk', is niets anders dan het gevolg van de **absolute prioriteit van de beweging, niet alleen over de staat, maar ook over de natie, het volk en de machtsposities die de heersers zelf bekleden**. De reden waarom de vernuftige kunstgrepen van de totalitaire heerschappij - met de absolute en onovertroffen concentratie van macht in de handen van één man - nooit eerder uitprobeerde werden, is dat geen enkele ordinaire tiran ooit krankzinnig genoeg was om alle beperkte en lokale belangen - economische, nationale, menselijke, militaire - opzij te schuiven, ten voordele van een zuiver fictieve werkelijkheid in een of andere, onbepaald ver verwijderde toekomst.(....) De staatsmachine (...); wat het binnenland betreft bestaat hun functie erin vertrouwen te wekken bij de massa van gecoördineerde burgers; wat het buitenland betreft moeten ze vooral de niet-totalitaire buitenwereld voor de gek houden."(228)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

7

Totalitarisme in ontwikkeling;

1- zorgen dat de oppositie verdwijnt

Totalitarisme en despotisme lijken sterk op elkaar in de beginfase, zolang er nog sprake is van oppositie.(239)

Geheime vijanden worden opgespoord en oppositie bestreden.

1935 (Hitler) en 1930 (Stalin) wordt alle georganiseerde oppositie geliquideerd. Dat is het eind van de beginfase

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

8

2-Objectieve vijanden aanwijzen en bestrijden

Terreur neemt toe als de macht er is. In plaats van tegen de oppositie wordt nu de strijd tegen **objectieve vijanden** gestart.

"De Joden in nazi-Duitsland of de afstammelingen van voormalige heersende klassen in sovjet-Rusland werden dus niet echt verdacht van enige vijandelijke actie; zij waren door het regime tot 'objectieve' vijanden verklaard, in overeenstemming met zijn ideologie."(242)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

9

3- nieuwe objectieve vijanden aanwijzen en bestrijden

Tegen de tijd dat consolideren zou kunnen omdat de oppositie en de objectieve vijanden uit de weg zijn, worden er nieuwe vijanden aangewezen.

Dat is ook het moment dat er nieuwe gebieden worden veroverd.

De beweging heeft ruimte en mensen nodig, om te strijden en te bestrijden. Alles om maar niet te hoeven consolideren.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

10

4-Geheime acties die binnen de wet én daarbuiten kunnen staan

Geheime acties kunnen plaatsvinden omdat men onafhankelijke financiële middelen heeft. Dat heeft men gemeen met niet- totalitaire geheime diensten. Maar verder staat de politie niet buiten de wet: ze belichaamt de wet! (249)

Provocatie wordt enerzijds verboden, maar het wordt ook algemeen omdat ieder gesprek achteraf als een provocatie kan worden uitgelegd.

Dubbele relaties -met degene politie zijn en met hun tegenstanders- zijn dé manier om op te klimmen.

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

11

5- Alles is mogelijk, maar niet iedereen kan die waarheid aan

Geheime genootschappen worden het model voor de totalitaire beweging en m.n. geheime politie.

'Normale mensen weten niet dat alles mogelijk is' Dit is het zinnetje dat de gruwelen teweeg brengt!(260)

Het monsterlijke moet dan ook ver van de gewone mensen blijven; geen rapport of bericht bevat de echte feiten. Daardoor weten we ook niet wie van de massa deze werkelijkheid acceptabel of wenselijk zouden vinden.(261)

Maieutiek najaar-2022-ArendTotalitarisme

12

6- Totale overheersing

“De totale overheersing streeft ernaar de oneindige pluraliteit en verscheidenheid van menselijke wezens zo te organiseren alsof de hele mensheid slechts één individu was.” (261) (zie ook vorige week)

De kampen zijn om uit te roeien en te vernederen, maar het zijn ook experimenten om de mens om te vormen tot een ding. De menselijke pluraliteit en nataliteit wordt er vernietigd. Maar – en dat is Arendts hoop: dit lukt nooit voor langere tijd.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

13

Gevaar op herhaling

Zijn er noodzakelijke of voldoende voorwaarden? Wat moeten we dan zien;

- Aanwijzen van objectieve vijanden en overbodigen en sancties en geweld tegen hen,
- De openlijkheid van het geweld neemt toe,
- Behoeftte aan beweging omdat de macht anders afbrokkelt door interne economische problemen of stagnatie,
- Desinformatie en de introductie van een mythisch verhaal waar mensen hun eerwereld in kunnen terugwinnen.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

14

Gevaar op herhaling (vervolg)

- Groot verschil tussen interne ideeën en redelijkheid aan de buitenkant. (niet iedereen weet dat alles mogelijk is en dus onderschat de buitenwacht wat er gebeuren kan)
- Gebiedsuitbreiding,
- De geschiedenis wordt herschreven en de actualiteit gemanipuleerd,
- Geen consistentie behalve dat de leider gelijk heeft, wie er toe doet weet wat hij bedoelde te zeggen.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

15

Grote en kleine vormen hebben elkaar nodig

- De partijen aan de macht hebben een 5de colonne door de desinformatie in andere landen. (Xi, Poetin, Trump)
- Het idee van een ongehoorde meerderheid die niet gerepresenteerd wordt, roept op tot complot denken en gebrek aan waarheidsvinding,
- Als er geen echte gedeelde moraal meer is maar vooral economisch belang of status, dan krijg je morele reacties die ophouden waar eigen belang wordt geschaad individueel én politiek.
- Gebrek aan vertrouwen in instituties (overheden en rechtspraak vandaag de dag zelfs de zorg) en media maakt het andere verhaal (dus ook dat van de leider van de beweging) plausibel.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

16